

حکایت‌های عرفانی

۲۰۱ گزیدهٔ روایی از دفتر معرفت پیشگان

گزین، تدوین و شرح واژه‌های دشوار

قاسم هاشمی نژاد

سرشناسه	هاشمی نژاد، قاسم، ۱۳۱۹ -
عنوان و نام پدیدآور	حکایت‌های عرفانی: ۲۰۱ گزیده روایی از دفتر معرفت‌پیشگان / گزین، تدوین و شرح و اژه‌های دشوار قاسم هاشمی نژاد.
مشخصات نشر	تهران: حقیقت، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	۲۱۸ ص.
شابک	۸۰۰۰۰ ریال ۵-۱۷-۹۷۸-۶۰۰-۵۲۳۱
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
یادداشت	کتابنامه: ص ۵۰-۵۳: همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	نماینه.
موضوع	داستان‌های عرفانی - تاریخ و نقد
موضوع	ادبیات عرفانی - تاریخ و نقد
رده‌بندی کنگره	۱۳۸۹ ح ۸-۲ / ۳۸۶۰ PIR
رده‌بندی دیوبی	۸۶۳ / ۰۰۹۳۱
شماره کتابشناسی ملی	۲۰۵۸۶۴۴

اشراق‌پشت

حکایت‌های عرفانی

تألیف قاسم هاشمی نژاد

ناشر: انتشارات حقیقت، تهران، خیابان گاندی، خیابان نهم، پلاک ۲۴

صندوق پستی: تهران، ۳۳۵۷-۱۱۳۶۵

تلفن: ۸۸۷۷۲۵۲۹، فاکس: ۸۸۷۹۱۶۵۲

تلفن مرکز پخش: ۵۵۶۳۳۱۵۱

Site: www.haqiqat.ir

Email: info@haqiqat.ir

چاپ اول: ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: شرکت چاپ خواجه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

حکایت‌های عرفانی

- بیشگفتار: گزارشی از راه رفته ۱۲
- یک. و چنین آغاز شد ۳۷
۱. قصه آدم ۳۹
۲. جای پلیدی‌ها دنیا است ۴۲
۳. فتنه از توست ۴۳
۴. زاری بر بهشت از دست شده ۱/ ۴۴
۵. زاری بر بهشت از دست شده ۲/ ۴۶
۶. هر آن‌کس که دندان دهد نان دهد ۴۷
۷. تهمت بیگانگی ۴۸
۸. آزار دوستان او ۵۰
۹. ابرسواری موسی ۵۲
۱۰. کمال معرفت ۵۴
۱۱. بهره دوستی خداوند ۵۵
۱۲. عدل خداوندی ۵۷
۱۳. دوست خدا ۵۹
۱۴. پیشه داود ۶۱
۱۵. فریضه و فضل ۶۲
۱۶. این همه آوازا از شه بُود ۶۵
۱۷. ما همه بر گذرگاهیم ۶۸
۱۸. صداقت و تکلف ۶۹
۱۹. مراد زود یافته ۷۰

۲۰. وصف روی او ۷۲
۲۱. وصف خوی او ۷۵
۲۲. نور رسول ۷۷
۲۳. سجده طولانی ۷۸
۲۴. بهای مهتر دوران ۷۹
۲۵. فرزند عاریتی ۸۱
۲۶. حدیث غار ۸۳
۲۷. حدیث جُریح راهب ۸۶
۲۸. بهای نوباه ۸۸
۲۹. خشنودی مادر ۸۹
۳۰. در شرح اسرار نی ۹۱
۳۱. برای که؟ ۹۳
۳۲. شارستان ایمن ۹۴
- دو . چنین ادامه یافت ۹۷
۳۳. نور به نور پیوست ۹۹
۳۴. قرض به خدا ۱۰۶
۳۵. دستاسی که به دست فرشته می‌گشت ۱۰۹
۳۶. چراغ نشانیدن حضرت امیر ۱۱۱
۳۷. حکم شریح ۱۱۴
۳۸. خاتون بهشت می‌گذرد ۱۱۶
۳۹. ثمره دو نور ۱۱۸
۴۰. در خاندانی که سخن چینی نبود ۱۲۰
۴۱. کرامت ۱۲۱
۴۲. اختیار اختیارِ اوست ۱۲۲
۴۳. کوچه دادن برای امام ۱۲۳
۴۴. دیده سفید کنم از فراق حسین ۱۲۶
۴۵. ذکر صادق ۱۲۸
۴۶. خدا در کجاست؟ ۱۳۰

۴۷. من هم شریک! ۱۳۲
۴۸. تواضع امام ۱۳۴
۴۹. مگر رسول را باز فرستاد خدای! ۱۳۵
- سه. میراث‌دهندگان و میراث‌بران ۱۳۷
۵۰. انتظار خواجه ۱۳۹
۵۱. درد راستگونی ۱۴۰
۵۲. فرق میان نشستگان و ایستادگان ۱۴۲
۵۳. بیگاری سلمان ۱۴۴
۵۴. قناعت ۱۴۶
۵۵. همت بلند دار ۱۴۷
۵۶. زبان فعل و زبان گفتار ۱۴۸
۵۷. سه نصیب ۱۵۰
۵۸. جستجوی شتر بر بام ۱۵۲
۵۹. در پی قوت حلال ۱۵۴
۶۰. حتی دانه‌ئی خرما ۱۵۶
۶۱. سخنی که کارگر آمد ۱۵۸
۶۲. سه سخن کارساز ۱۶۳
۶۳. پیغام آفتابی ۱۶۵
۶۴. کرامت کودک ۱۶۸
۶۵. بذرافشانی بموقع ۱۷۲
۶۶. تعجب یوسف صدیق ۱۷۴
۶۷. دوره انتخاب ۱۷۶
۶۸. میراث‌بری مردگان ۱۷۷
۶۹. دیدی چون رستم؟ ۱۸۰
۷۰. دوستان او پوشیده‌اند ۱۸۱
۷۱. صفای معاملات ۱۸۳
۷۲. برکات چهارمی ۱۸۴
۷۳. گمان نیکو ۱۸۶

۷۴. گذرنامه آتش..... ۱۸۸
۷۵. ادب سهل بن عبدالله..... ۱۹۲
- چهار. کشت‌ها و برداشت‌ها..... ۱۹۵
۷۶. و هیچ آشیانه مگیرید!..... ۱۹۷
۷۷. ادبِ نفس..... ۱۹۹
۷۸. بلای حق و جفای خلق..... ۲۰۰
۷۹. قناعت به قلیل..... ۲۰۱
۸۰. داده‌ها و سپرده‌ها..... ۲۰۲
۸۱. تو خود حجاب خودی..... ۲۰۳
۸۲. در بساط قُرب..... ۲۰۵
۸۳. نظیر کارساز..... ۲۰۷
۸۴. عیشِ خوش..... ۲۰۸
۸۵. توبهٔ درست..... ۲۱۰
۸۶. شش خصلت بی‌زیان..... ۲۱۱
۸۷. توبهٔ راهزن..... ۲۱۳
۸۸. منشأ وحشت..... ۲۱۴
۸۹. بازار عدل..... ۲۱۶
۹۰. تدبیر شیرین..... ۲۱۸
۹۱. نه از عاشقی آگهم نی ز عشق!..... ۲۲۱
۹۲. گاه آن نیامد؟..... ۲۲۳
۹۳. فرقی فضل و عدل..... ۲۲۸
۹۴. علّت ظاهر و علّت باطن..... ۲۲۹
۹۵. تعویذ باهاطاهر..... ۲۳۱
۹۶. بر هر نعمت شکری واجب..... ۲۳۳
۹۷. تکلیف نایجا..... ۲۳۵
۹۸. پرواز به بالِ همت..... ۲۳۷
۹۹. کُشتنی که کارد نمی‌خواهد..... ۲۳۹
۱۰۰. دوستان حق از کجا می‌خورند؟..... ۲۴۱

۱۰۱. به نصیبهات می‌ساز..... ۲۴۳
 ۱۰۲. برای بهترینان قوم..... ۲۴۶
 ۱۰۳. مقام اخلاص..... ۲۴۷
 ۱۰۴. در فضیلت عدل..... ۲۴۹
 ۱۰۵. همه مرگ را زاده‌ایم..... ۲۵۱
 ۱۰۶. اطاعتِ امر..... ۲۵۳
 ۱۰۷. آنچه بر خود نپسندم بر تو هم نپسندم..... ۲۵۶
 ۱۰۸. بُرهان عاشقان..... ۲۵۷
 ۱۰۹. نصیحت خفّاش..... ۲۶۰
 ۱۱۰. صوفی در درس‌ساز..... ۲۶۲

- پنج. دقایق و نازک‌کاری‌ها..... ۲۶۵
 ۱۱۱. و نسیم صبا ازوست..... ۲۶۷
 ۱۱۲. سنت و آمیختگی..... ۲۶۹
 ۱۱۳. طبیب و بیمار..... ۲۷۰
 ۱۱۴. زادِ راه..... ۲۷۲
 ۱۱۵. نعمت مسلمانی..... ۲۷۴
 ۱۱۶. نمک عشق..... ۲۷۵
 ۱۱۷. جام جهان‌نما..... ۲۷۷
 ۱۱۸. دلی که خانه خداست..... ۲۷۹
 ۱۱۹. حلوای نوروزی..... ۲۸۰
 ۱۲۰. ماتم همگانی..... ۲۸۲
 ۱۲۱. هُدهُد در آشیانه بومان..... ۲۸۳
 ۱۲۲. دوستی از دوستان ما..... ۲۸۶
 ۱۲۳. خشم شیخ..... ۲۸۷
 ۱۲۴. رشوة رویارو..... ۲۸۸
 ۱۲۵. ابدال جوان..... ۲۹۰
 ۱۲۶. شفقت پیر..... ۲۹۱
 ۱۲۷. حرفِ سر بسته..... ۲۹۳

۱۲۸. آموزش صوفی‌گری..... ۲۹۵
۱۲۹. یقین برتر از علم..... ۲۹۶
۱۳۰. مونس راه..... ۲۹۷
۱۳۱. سلطانی دل..... ۳۰۱
۱۳۲. انار عابدان..... ۳۰۲
۱۳۳. غم بی‌دولتی..... ۳۰۳
۱۳۴. به زبان بی‌زبانی..... ۳۰۵
۱۳۵. هم دنیا و هم عقبی؟..... ۳۰۷
۱۳۶. رئیس‌ان دنیا..... ۳۰۹
۱۳۷. چوب خدا..... ۳۱۰
۱۳۸. آنجا هم؟..... ۳۱۱
۱۳۹. قاعده بازی..... ۳۱۲
۱۴۰. دعوی دوستی..... ۳۱۳
۱۴۱. تصوف از که آموختی؟..... ۳۱۴
۱۴۲. سنگ هندی‌تر..... ۳۱۵
۱۴۳. اشراف استاد..... ۳۱۶
۱۴۴. مشکل دانشمندی..... ۳۱۷
۱۴۵. شفقت دوست..... ۳۱۸
۱۴۶. نشان بیگانه..... ۳۱۹
- شش. گشایش‌ها و تنگناها..... ۳۲۱
۱۴۷. نخستین خانقاه..... ۳۲۳
۱۴۸. نظاره و خدمت..... ۳۲۵
۱۴۹. سفارش خدا به موسی..... ۳۲۶
۱۵۰. استقبال فرشتگان..... ۳۲۸
۱۵۱. به زندان..... ۳۲۹
۱۵۲. دیوان لایبالی..... ۳۳۰
۱۵۳. فرق القاب و اسم..... ۳۳۱
۱۵۴. بار ملامت..... ۳۳۳

۱۵۵. حقیقت ایمان ۳۳۵
۱۵۶. چهار سخن به یادماندنی ۳۳۷
۱۵۷. دو مشتری فرشته مرگ ۳۳۹
۱۵۸. احضار شیخ ۳۴۲
۱۵۹. اعتماد به خداوند ۳۴۴
۱۶۰. دعوی ناراست ۳۴۵
۱۶۱. بهای سر ۳۴۷
۱۶۲. گنجشک محال‌گو ۳۴۸
۱۶۳. یک وجب از خاک رحمت ۳۵۰
۱۶۴. معلم و بوستین ۳۵۱
۱۶۵. سودای وصل ۳۵۲
۱۶۶. واقعه در خیابانزار ۳۵۴
۱۶۷. توبه نصوح ۳۵۶
۱۶۸. بند پندار ۳۵۸
۱۶۹. حقیقت و خیال ۳۶۰
۱۷۰. گستاخی با هم‌زانو کن ۳۶۱
۱۷۱. داوری در دادشهر ۳۶۳
۱۷۲. تازیانه بیداری ۳۶۵
۱۷۳. خدای برهنه ۳۶۶
۱۷۴. بُرهان صدق ۳۶۸
۱۷۵. درمان گناه ۳۷۰
۱۷۶. بَقِیَّةُ حکمت ۳۷۱
۱۷۷. بلای مال‌اندوزی ۳۷۲
۱۷۸. آه، ازین دست بدین نرمی! ۳۷۴
۱۷۹. حقیقت و مجاز ۳۷۶
۱۸۰. برکت یک دعا ۳۷۸
۱۸۱. بهای شکستن نفس ۳۷۹
۱۸۲. سفر به همت کن! ۳۸۱

۳۸۳	هفت. حقیقت راز: توحید
۳۸۵	۱۸۳. علم توحید
۳۸۶	۱۸۴. در فضل توحید
۳۸۷	۱۸۵. خدمتِ الله
۳۸۸	۱۸۶. طاعت و توحید
۳۸۹	۱۸۷. راز جمال به جلال
۳۹۰	۱۸۸. واثق به ضمان حق
۳۹۲	۱۸۹. رشکِ دوست
۳۹۳	۱۹۰. غیبت و حضور
۳۹۵	۱۹۱. جان مؤمنان یکست
۳۹۶	۱۹۲. خدای تو به مقدار توست
۳۹۸	۱۹۳. عروج
۴۰۰	۱۹۴. دوستان خدا کجایند؟
۴۰۲	۱۹۵. به صیغه اول شخص
۴۰۴	۱۹۶. خدا یکست
۴۰۵	۱۹۷. قاری و دروغ؟
۴۰۶	۱۹۸. شُرک و حقیقت توحید
۴۰۷	۱۹۹. موافقت درویشان
۴۰۹	۲۰۰. دیدن حق
۴۱۰	۲۰۱. بیماری هم از اوست
۴۱۱	کتابشناسی
۴۱۵	فهرست نام‌ها

پیشگفتار: گزارشی از راه‌رفته

مجموعه حاضر، این دویست و یک حکایت برجین‌شده از دفتر معرفت‌پیشگان، می‌تواند ادامه طبیعی رساله‌ئی باشد که به تازگی از صاحب این قلم در تعریف و تبیین و طبقه‌بندی قصه‌های عرفانی انتشار یافته است.^۱ همچنین، آن رساله، می‌تواند نوعی پیش‌درآمد یا گونه‌ئی مدخل برای ورود به دنیای بدیع و رنگارنگ حکایت‌های عرفانی به حساب آید. با اینهمه، اگر سفارش این مجموعه از سوی برادر ارجمند، دکتر شهرام پازوکی، داده نمی‌شد و ناگزیرم به امثال اشارت ایشان نمی‌کرد، بنا نداشتم درگیر چنین تکلیفی شوم. تصور من آن بود که با نوشتن آن رساله عملاً وظیفه‌ئی که در قبال شناساندن قصه‌های عرفانی داشتم پایان پذیرفته است. گرچه در سال‌های اخیر، از سر شیفتگی و شگفتی، حکایت‌های عرفانی را مرور می‌کرده‌ام اما می‌دانستم هرگزینه‌ئی، لا جرم، با تعیین معیار مقبولی برای انتخاب همراه است؛ در همان حال، تدوینی که نمایانگر یک طبقه‌بندی هدفمند باشد لازمه چنان مجموعه‌ئی است؛ در عین حال، این مجموعه در ساختار خود می‌باید حرکت رو به وحدانیت را که جوهره این حکایت‌هاست انعکاس دهد. سه اصلی که

۱. قاسم هاشمی‌نژاد. قصه‌های عرفانی: تعریف، تبیین و طبقه‌بندی؛ پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۸۸.

رعایت آن را بر خود فرض می‌گرفتم.

واقع آنست که حکایت عرفانی انتقالِ حسی - روانی آن حکمت ابدی و خرد جاودانی است که بعدها سهروردی، شیخ اشراق، آن را حکمت لدُنْیَه نامید و در تمثیلات خود این حکمت را متبلور کرد. انسان‌ها همواره نسبت به این حکمت آگاهی مبهم داشته‌اند و سایه‌گریزای آن را در زندگی روزمره خود احساس می‌کرده‌اند.

عرفان به معنی معرفتِ حق، تعالی، است؛ فارسی‌زبانان واژه «شناخت» را نظیر آن گرفته‌اند. این شناخت امروزی و دیروزی نیست. به جغرافیا و سرزمین خاصی نیز وابسته نیست. هرچند، اقوامی در سرزمین‌هایی به این مقوله حساس‌تر بوده‌اند. و ایرانیان جزو این دسته اقوام محسوب می‌شوند. کسانی که از فاصله به قوم ایرانی نگاه می‌کنند، هسته و هاله شخصیت ایرانی و حتی جوهر سازنده روح و شخصیت او را در همین مقوله شناخت می‌بینند.

در نزد اهل طریقت، شناخت خداوند با عهد الست شروع می‌شود. خطاب پروردگار در روز میثاق، اصل معرفتِ انسان نسبت به پروردگار است. بازگشت به این عهد زندگی را در چشم عارف معنی‌دار می‌کند و حس طلب را برای وصل در او برمی‌انگیزد. او خلقت را در باطن خود نظاره می‌کند. از این منظر، او فراتر رفته است از علم ظاهر، حتی از خوبی و بدی ظاهری امور و چیزها. حکایت‌های عرفانی برای تعریف چنان جهانی و چنین دریافتی بکار رفته‌اند. در نتیجه، این حکایت‌ها بازگوینده وحدت هستند. این بینش وحدانی نیز خود حاصل و نتیجه مستقیم وحدت مبدأ عالم است. بنابراین، هدف غائی این حکایت‌ها نمایان ساختن وحدت و پیوستگی جمیع کائنات، کل هستی، و تمامی مراتب وجود است. مسأله وحدت مبدأ هستی و پیوستگی عالم خلقت در تمدن اسلامی